«OILA, MAKTAB VA MAHALLA» HAMKORLIGI BAZASIDA OTA-ONALAR VA JAMOATCHILIK BILAN ISHLASH TIZIMI

Nishanova Aziza Mirzahmadovna
TURAN INTERNATIONAL UNIVERSITY
Mamajonova Muxtasar Isroil qizi
TURAN INTERNATIONAL UNIVERSITY
22.03-talabasi

***ANNOTATSIYA**: Ushbu maqolada "oila, maktab va mahalla" hamkorligi negizida ota-onalar va jamoatchilik bilan ishlash tizimining nazariy-uslubiy asoslari, uni tashkil etish shakllari va zamonaviy yondashuvlari tahlil qilingan. Maqolada oilaviy tarbiya, maktab faoliyati va mahalla institutining o'zaro uyg'unlashuvi orqali yosh avlod tarbiyasida erishilishi mumkin bo'lgan natijalar, shuningdek, ushbu jarayonda uchraydigan muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari yoritilgan. Tadqiqot xulosalari ta'lim muassasalari rahbarlari, sinf rahbarlari, mahalla faollari va ota-onalar uchun amaliy ahamiyatga ega.*

***Kalit so'zlar:** oila, maktab, mahalla, ota-onalar, jamoatchilik, tarbiya, hamkorlik, ta'lim tizimi, ijtimoiy sheriklik, yosh avlod.*

KIRISH

Mustaqillik yillarida O'zbekistonda yosh avlodni har tomonlama barkamol qilib tarbiyalash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi. Bugungi globallashuv sharoitida bolalar va o'smirlarning ongi va tafakkuriga turli xil axborot oqimlarining ta'siri kuchayib borayotgan bir paytda, tarbiya jarayonini yakka bir institut zimmasiga yuklash samarali natija bermaydi. Shu sababli oila, ta'lim muassasasi va mahalla fuqarolar yig'ini o'rtasidagi uzviy hamkorlik zamonaviy tarbiya tizimining asosiy tayanch nuqtasi hisoblanadi.

"Oila, maktab va mahalla" hamkorligi tushunchasi ostida bolaning shaxs sifatida shakllanishida ishtirok etuvchi uchta ijtimoiy institutning maqsad va

vazifalarini muvofiqlashtirgan holda, izchil va uzluksiz tarbiyaviy ta’sir ko‘rsatish tizimi tushuniladi. Ushbu tizimning samarali ishlashi uchun ota-onalar, pedagoglar va mahalla faollari o‘rtasida ishonchli muloqot, o‘zaro axborot almashinuvi hamda birgalikdagi tarbiyaviy tadbirlarni tashkil etish zarur.

Maqolaning maqsadi – “oila, maktab va mahalla” hamkorligi bazasida ota-onalar va jamoatchilik bilan ishlash tizimining mazmun-mohiyatini ochib berish, uni tashkil etishning samarali shakl va usullarini tahlil qilish hamda amaliyotga tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

ASOSIY QISM

1. Oila, maktab va mahalla hamkorligining nazariy asoslari

Pedagogika fanida tarbiya jarayonining muvaffaqiyati ko‘p jihatdan ijtimoiy institutlarning o‘zaro hamkorligiga bog‘liqligi bir necha bor ta’kidlangan. Oila – bolaning birlamchi ijtimoiylashuv maskani bo‘lib, unda axloqiy-ma’naviy qadriyatlarning ilk asoslari shakllanadi. Maktab – tizimli bilim va tarbiya beruvchi rasmiy institut sifatida bolaning intellektual va ijtimoiy rivojlanishini ta’minlaydi. Mahalla esa – o‘zbek xalqining o‘ziga xos ijtimoiy-madaniy instituti bo‘lib, mikrosotsium darajasida nazorat, yordam va tarbiyaviy funksiyalarni bajaradi.

Ushbu uchta institutning o‘zaro hamkorligi tizimli yondashuv nuqtai nazaridan quyidagi tamoyillarga asoslanadi: izchillik va uzluksizlik, o‘zaro hurmat va ishonch, faoliyat maqsadlarining muvofiqligi, axborot almashinuvining ochiqligi, individual yondashuv hamda natijalarni birgalikda baholash. Bu tamoyillarga rioya qilinganda, tarbiya jarayoni parchalanib qolmasdan, yaxlit va izchil tizim sifatida amal qiladi.

2. Ota-onalar va jamoatchilik bilan ishlashning tashkiliy shakllari

Amaliyotda “oila, maktab va mahalla” hamkorligini tashkil etishning bir qator sinalgan shakllari mavjud. Bulardan eng keng tarqalganlari quyidagilardir: sinf va umummaktab ota-onalar yig‘ilishlari, ota-onalar kengashi va jamoatchilik nazorati kengashlari faoliyati, “ochiq eshiklar kuni” tadbirlari, mahalla faollari

ishtirokidagi tarbiyaviy soatlar, oilaviy sport va ma’rifiy tadbirlar, individual va guruhli maslahat-konsultatsiyalar, shuningdek, zamonaviy raqamli aloqa vositalari (maxsus chatlar, elektron jurnal, mobil ilovalar) orqali doimiy axborot almashinuvi.

Bundan tashqari, mahalla fuqarolar yig‘inlari huzurida faoliyat yurituvchi “Oilada bolalar tarbiyasi” va “O‘smirlar bilan ishlash” bo‘yicha jamoatchilik komissiyalari maktab pedagogik jamoasi bilan yaqin aloqada ishlashi, qiyin tarbiyalanuvchi o‘quvchilar bilan individual ish olib borishda muhim o‘rin tutadi. Bunday komissiyalar faoliyatida psixolog, sotsial pedagog, mahalla faoli va sinf rahbarining birgalikdagi ishi yuqori samara beradi.

3. Zamonaviy sharoitda tizimni takomillashtirish yo‘llari

Raqamli texnologiyalar davrida oila, maktab va mahalla o‘rtasidagi hamkorlikni yangi bosqichga ko‘tarish imkoniyatlari ham paydo bo‘lmoqda. Elektron ta’lim platformalari, onlayn ota-onalar yig‘ilishlari, ijtimoiy tarmoqlardagi rasmiy guruhlar orqali axborot almashinuv tezligi va sifatini oshirish mumkin. Shu bilan birga, har bir maktabda “Ota-onalar universiteti” yoki “pedagogik ma’rifat maktabi” kabi doimiy faoliyat yurituvchi tashkiliy shakllarni joriy etish ota-onalarning pedagogik-psixologik bilim saviyasini oshirishga xizmat qiladi.

Tizimni takomillashtirishning yana bir muhim yo‘nalishi – monitoring va baholash mexanizmini joriy etishdir. Har bir maktabda oila-maktab-mahalla hamkorligi bo‘yicha yillik reja tuzilishi, uning bajarilishi muntazam tahlil qilinishi hamda erishilgan natijalar va mavjud kamchiliklar bo‘yicha o‘z vaqtida choralar ko‘rilishi lozim. Bunda mahalla faollarining maktab kengashlari tarkibiga kiritilishi, ularning huquq va majburiyatlari aniq belgilanishi tizimning barqaror ishlashini ta’minlaydi.

4. Mavjud muammolar va ularni bartaraf etish yo‘llari

Tadqiqot jarayonida aniqlangan asosiy muammolardan biri – ba’zi ota-onalarning bolalar tarbiyasidagi mas’uliyatni to‘liq maktab yoki mahallaga yuklab qo‘yishga moyilligidir. Bundan tashqari, pedagoglarning ota-onalar bilan ishlash

bo‘yicha maxsus tayyorgarligining yetarli emasligi, mahalla faollarining tarbiyaviy ishlarga jalb etilish darajasining pastligi hamda oila-maktab-mahalla o‘rtasidagi axborot almashinuvining tizimli emasligi ham muhim muammolar sirasiga kiradi.

Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun quyidagi tadbirlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq: pedagoglar uchun ota-onalar bilan ishlash bo‘yicha malaka oshirish kurslarini tashkil etish; har bir sinf uchun ota-onalar faolligini rag'batlantiruvchi tizim joriy qilish; mahalla faollari va maktab hamkorligini rasmiylashtiruvchi hujjatlar (hamkorlik shartnomalari, yillik rejalar) ishlab chiqish; oilalarni ijtimoiy-pedagogik monitoring qilish tizimini yo‘lga qo‘yish va qiyin vaziyatdagi oilalarga o‘z vaqtida yordam ko‘rsatish mexanizmini takomillashtirish.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, “oila, maktab va mahalla” hamkorligi bazasida ota-onalar va jamoatchilik bilan ishlash tizimi yosh avlodni barkamol shaxs sifatida tarbiyalashning muhim omili hisoblanadi. Ushbu tizim samarali ishlashi uchun uchta institutning maqsadlari muvofiqlashtirilgan, izchil va uzluksiz hamkorlik mexanizmlari joriy etilgan bo‘lishi zarur. Zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalangan holda ota-onalar va mahalla faollarining tarbiyaviy jarayonlarga faol jalb etilishi, pedagoglarning kasbiy mahoratini muntazam oshirib borish hamda tizimli monitoring va baholash mexanizmlarini joriy etish – kelajakda ushbu hamkorlikning sifat va samaradorligini yanada oshirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida“gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
2. Yo‘ldoshev J.G'., Usmonov S.A. Pedagogik texnologiya asoslari. – Toshkent: O‘qituvchi, 2004.
3. Ochilov M. Yangi pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Fan, 2006.
4. Munavvarov A.Q. Oila pedagogikasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2007.
5. Karimova V.M. Ijtimoiy psixologiya. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2010.

6. G'ozieva D.A. Oila, maktab va jamoatchilik hamkorligi masalalari. – Toshkent: Fan, 2013.

7. To‘rayev A.B. Mahalla – tarbiya maskani. – Toshkent: Ma’naviyat, 2015.

8. Xoliqova N.A. Ota-onalar bilan ishlashning zamonaviy shakllari // Pedagogik mahorat jurnali. – 2019. – №4. – B. 45-49.

9. Ismoilova Z.K. Raqamli ta’lim sharoitida oila va maktab hamkorligi // Xalq ta’limi jurnali. – 2021. – №2. – B. 60-65.

10. Rashidov Q.M. Mahalliy jamoatchilik institutlari va ta’lim tizimi hamkorligi. – Toshkent: Tafakkur, 2022.